

ISSN (E): 2181-4570

« ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ КИБЕР ЖИНОЯТЧИЛИКНИНГ БАРВАҚТ ОЛДИНИ ОЛИШ ФАОЛИЯТИ »

Турдалиев Бахтиёржон Ихтиёржон угли
ИИВ Академияси 3 курс 309 гуруҳ курсанти
+998(99)0994320

Аннотация: Бугунги кунда ҳуқуқбузарликлар профилактикасини ташкил этишда, жиноятчиларни фош этишда ҳамда ҳуқуқбузарларга нисбатан таъсир чораларини амалга оширишда фуқароларни ўзини ўзи бошқариш органлари ёрдамидан кенг фойдаланиб, самарали натижаларга эришилмоқда. Бироқ шунга қарамай, республикамызда жиноятчиликка қарши кураш ва унинг олдини олишда фуқароларни ўзини ўзи бошқариш органлари билан ҳамкорликни ташкил этиш ва такомиллаштириш ислохотларнинг ҳозирги босқичида долзарблигича қолмоқда.

Калит сўзлар: ҳуқуқбузарликлар профилактикаси, ҳуқуқий давлат, профилактика инспектори, инсон манфаатлари, ҳуқуқ ва эркинликларини енг олий ва устивор қадрият сифатида қарор топтириш, шахс ва давлат, фуқароларни ўзини ўзи бошқариш органлари, жиноят содир этилишининг олдини олиш, маҳалла ҳуқуқ-тартибот маскани.

Республикамыз мустақилликка эришгандан сўнг, юрт фаровонлиги, аҳоли тинчлиги ва осойишталигини таъминлаш биринчи галдаги вазифага айланди. Барчамизга маълумки, жамиятда жамоат тартибини сақлаш, фуқаролар хавфсизлигини таъминлаш, жиноятчиликка қарши курашиш, ҳуқуқбузарликлар профилактикасини ташкил этиш ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар зиммасига юклатилган асосий ҳамда долзарб вазифалардан биридир. Мазкур вазифаларни амалга оширишда ҳуқуқни муҳофаза қилувчи бошқа органлар билан бир қаторда Ички ишлар органларининг ҳам хиссаси беъқиёсдир.

Давримизнинг фан ва техника соҳасидаги ютуқлари кундалик ижтимоий ҳаётимизга янада қулай имкониятларни тақдим этмоқда. Бироқ ана шу афзалликлар билан бир қаторда, айрим салбий ҳолатлар ҳам юзага келмоқда. Маълумки, ўғрилиқ ахлоқий қоидаларга зид бўлган салбий хусусиятдир. Баъзан қандайдир банкнинг ўмарилгани, дўконни тўнаганлари каби қабих ҳодисалар ҳақида эшитиб қоламиз. Ҳақиқатдан ҳам ўғрилиқ жамиятга катта зиён

келтирадиган ёмон иллатдир. Ҳаётда шундай ўғрилик ҳолатлари ҳам борки, у одатий ўғриликдан бутунлай фарқ қилади. Уни жуда ақлли, чаққон кимсалар амалга оширади, шу билан бирга, улар жуда ҳамайёр бўладилар. Бундай ўғриларнинг ўзларини ҳам, босган изларини ҳам аниқлаш оддий ўғриларни аниқлашдан кўра 10-20 баробар қийиндир. Фақатгина келтирган зарарларини аниқлаш осонроқ. Энг қизиғи шундаки, улар ҳеч қачон жамоа бўлиб ҳаракатланмайдилар. Балки якка-якка ишга киришиб, ўғирлик майдонига киргандагина ўз-ўзидан кўпайиб, ўзгаларнинг «Уй»ларида бетакаллуфлик билан кириб олиб, кезиб юрадилар ва ҳеч қачон зарар келтирмай, кетмайдилар.

Дунёда кибермакондан фойдаланувчилар сони кундан кунга ортиб бормоқда, бу каби юқори ўсиш суръатлари ахборот-коммуникация хизматларига бўлган талаблар билан боғлиқдир.

Ўзбекистонда ва дунёда қўлланилаётган барча ахбороткоммуникация технологиялар ва қурилмалар жами кибермакондир. Шу каби ривожланишни ҳам салбий томонлари мавжуд – кибержиноят, бу жиноятчиларга пул ундириш, кибермакондан ғаразли мақсадларда фойдаланишнинг янги усулларини қўллаш имкониятини яратади.

Таъкидлаш жоизки, ахборот тизимлари ва ресурсларини ҳимоя қилишнинг оддий чоралари кўрилмагани, шунингдек, киберхавфсизликни таъминланганлик даражасининг пастлиги натижасида кибержиноятчилик даражаси ошиб бормоқда.

Хакер (инглиз тилида Hack — ёриб ташлаш, чопиш, бузиш деган маъноларни англатади) — улар ҳаддан зиёд малакали ва ихтисосли ахборот технологиялари мутахассиси ҳамда компьютер технологияларини пухта билувчи инсондир. Ушбу сўз одатда, компьютер кибер ўғриси, яъни бузувчиси деб ҳам юритилади. Хакерлар ўша Интернет яратилган вақтдаёқ пайдо бўлдилар. 1960-йилларда хакер деб энг кучли ва малакали дастурчиларни атаганлар. Ўтган аср 70-йилларининг бошлари, 80-йилларининг охирларидаги даврлар кибер ўғрилар учун энг қулай йиллар бўлиб ҳисобланган. Чунки айнан шу даврларда компьютер операцион тизимлари қайтадан ишлаб чиқарилаётган эди, яъни операцион тизимларнинг жуда кўп заифлик томонлари борлиги кибер ўғриларнинг муваффақиятини таъминлаган. Ўша пайтлар хакерлар ҳозирги даврга қараганда, жуда мустақил бўлганлар. Корхоналар хакерлар киришларини билиб туриб,

тармоққа уланганлар. У вақтларда бир профессионал дастурчи амалга ошира оладиган хавфсизлик тизимини иккинчи дастурчи бузиши жуда осон бўлган. Хакерлар қандай кимсалар? Маълумки, ҳар қандай соҳа бўйича кучли билимга эга мутахассис бўлиб етишиш билан инсон яхши хусусиятга эга бўлиб қолмайди, халқимизда олим бўлсанг, олам сеники — деган нақл бор, бироқ ўз билимларини инсоният тараққиётига сарфламай, балки манфаатлари йўлида салбий йўللارни излайдиганлар ҳақида олим бўлма, одам бўл — деган ҳикматли сўзлар ҳам мавжуд. Афсуски, бутун жаҳон миқёсида ахборот технологиялари ривожлангани билан профессионал хакерлар сони ҳам ортиб бормоқда. Компютер оламидаги 80 фоиз фойдаланувчилар хакерларни — жинойтчилар деб ҳисоблайдилар. Сўнгги йилларда хакерларнинг веб-сайтларга уюштираётган хужумлари сони тобора ошиб бормоқда. Бугунги кунга келиб эса бу сўз ахборот-коммуникация технологиялари ёрдамида ноқонуний ҳаракатларни бажарувчи, ахборот тизимлари ва дастурларини бузиб кириб, улардан рухсатсиз фойдаланувчи, илова ҳамда веб-саҳифалар муҳофазасини бузиш ва вирус тарқатиш орқали кибер жинойтчилик уюштирадиган шахсга нисбатан ишлатилади. Жорий йилнинг 7 февраль куни Москва шаҳрида бўлиб ўтган Кибер хавфсизлик бўйича халқаро форум (Cyber Security Forum-2017)да кибер жинойтлар оламида бугун энг кўп тарқалган учта хуруж қайд этилди.

Экспертларнинг фикрича, фишинг орқали маълумотларни ўғирлаш, махфий мақсадга эга мобиль иловалар орқали электрон қурилмаларга кириб бориш ва алоқанинг ҳимоя қилинмаган каналларини томоша қилиш орқали бугун кўпчилик интернет фойдаланувчилари кибер жинойтларнинг қурбонига айланмоқда.

Бугунги кунда кибер жинойтчиликда муайян шахснинг ёки объектнинг географик жойлашган нуқтаси тўғрисида хабар тарқатиш, шахсий маълумотлар базасини бузиб кириш каби хизматлар оммалашган. Хакерлар бу каби маълумотларни интернет ва ижтимоий тармоқ фойдаланувчилари томонидан турли электрон ресурсларга уларнинг фойдаланиш шартларини ўқимасдан туриб киришлари эвазига олишмоқда.

Яъни, биз ижтимоий тармоқда дуч келадиган «Неча йил яшайсиз?», «АҚШ президенти сиз ҳақингизда нима дейди?», «Қайси Голливуд актёрига ўхшайсиз» каби хизматлар аслида фишинг бўлиб, сиз улардан фойдаланиш чоғида уларнинг

шартига рози бўласиз ва ўзингиз тўғрингиздаги маълумотларни уларга ҳада қилган бўласиз. Бу маълумотлар эса махфий равишда ташкил этилган йирик «Қора ахборот бозорлари» да катта маблағга сотилади.

Минг афсуски пул айланмалари аксарият ҳолларда чет эл давлатларга онлайн-конверсия яъни виртуал пулларни онлайн айлантириш орқали чет давлатларга чиқарилиб юборилаяпти.бу кўпинча кибер жиноятчиларни фош этишда муаммолар туғдираяпти.

Кибер жиноятларнинг олдини олиш учун шахслар ўзига тегишли бўлган электрон маълумотларни номаълум шахсларга бермаслиги, турли хил сайтлар ва программаларга электрон маълумотларни киритмаслик ҳамда қимор ва таваккалчиликка асосланган ҳар қил букмекерлик компанияларининг ўйинларидан фойдаланмаслик. Жиноят қурбони бўлиб қолишнинг олдини олишга ёрдам беради.

Фойдаланилган адабиётлар:

- 1.Ўзбекистон Республикасининг 2014 йил 14 майдаги “Ҳуқуқбузарликлар Профилактикаси тўғрисида” ги қонуни
- 2.Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси ва жиноятчиликга қарши курашиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги 2017 йил 14 мартдаги ПҚ-2883-сонли қарори
- 3.Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 24 декабрдаги “Жамоат ҳафвсизлигини таъминлаш самарадорлигини ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” ги 4075-сонли қарори
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 10 апрелдаги “Ички ишлар органлари фаолияти самарадорлигини тубдан ошириш, жамоат тартибини, фуқаролар ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ишончли химоя қилишни таъминлашда уларнинг маъсулиятини кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги ПФ-5005-сонли Фармони

